

Garas Klára

FESTŐ, RESTAURÁTOR, KÉPKERESKEDŐ: ADAM BRAUN (1748–1827) ÉS A MAGYAR MŰBARÁTOK

Kazinczy Ferenc 1812 őszén Bécsben járva felkereste Adam Braun festőt, hogy a debreceni Fáy János megbízásából képeket vegyen a jeles gyűjtőnek. Látogatásáról több levelében is részletesen beszámol s leírja „Braunnak két szobája a legdrágább festményekkel van tapecirozva s nem csoda, ha a néző ezek közt egy képen [sem] áll vesztég, [...] Midőn így szemem az egyik képről a másikra repdesett által, végre tekintetem egy szép Bacchantin képén maradt függve. Ez a Braun munkája. Meztelen áll egy szép leány eldőlvé egy párnára, s jobb karját általveti fején a bal füléhez, bal kezével pedig gyengén illeti a maga bal pofáját, így a melly a maga teljes diszében kevélykedik. A köldök alatt, ott ahol a szem nem látna szép részeket, egy kék lepel nyul el, s a kép ott ér véget. – Uram mondám, ez nem ideál, ez portrait”. Braun némi tagadás után megvallotta, hogy az ábrázolt „egy igen igen ismeretes magyar excellenc ágyasa volt, kit a bohó öreg ez idén magához eskettetett”. Egy másik levélben (1813. jan. 18.) megismételve a pikáns történetet, azt is elárulja, hogy a leányzó a Fiaker Liserl s a férj „öexc. gr. Erd(ődy) József kancellárius ur.”¹ A bájos kép az idők során sajnos elveszett, s a Braun életrajzokban sem esik említés róla.

Kazinczy személyes beszámolója azért érdemel különös figyelmet, mert közelebbi betekintést nyújt a kor művészeti életének számos sajátos jelenségébe és kiegészítve ismereteinket a századforduló egy sokoldalú mesterének tevékenységéről, fényt derít magyarországi vonatkozásaira is. Adam Joseph – egyes írásokban Johann – Braun „Conversations Maler”, K. K. Academie der Bildenden Künste wirkl. Mitglied” és „K. K. Landrechtsbeeidigter Schatzmeister” életrajzára vonatkozó adatok meglehetősen gyérek. 1748-ban – mások szerint 1750-ben – Bécsben született s 1827. március 22-én hunyt el Bécsben. 1762 májusától a bécsi művészeti akadémián tanult, mesterei Martin van Meytens és Christian Friester voltak. 1789-ben egy kétalakos zsánerképpel, mint „Konversationsmaler” az akadémiai tagságot is elnyerte.² Legkorábbi, ifjúkori munkái azonban – úgy tűnik – bibliai tárgyú, vallásos témájú képek voltak, s ezek között fontos helyet foglal el a budapesti Nemzeti Galéria két képe, „Az angyal megjelenik a pusztaban alvó Illés prófétának” – jelezve – „Adam Braun 771” és „Az angyal Habakuk prófétával élelmet visz az orosz-lánbarlangba Dánielnek.”³

Braun e két eddig ismert legkorábbi művének eredetére, rendeltetésére vonatkozóan nincsenek adataink, s csak feltételezhetjük, hogy az egyező

témájú képegyüttesekhez (pl. Kremser-Schmidt képei is a Spital am Pyrhni bencés apátságban), hasonlóan kolostorebédülő falait díszítették. A budapesti „Illés próféta” és a „Daniel az oroszlánbarlangban” kép (1. kép), s egy változata Brauntól a prágai Nemzeti Galériában, illetve bécsi műkereskedelemben, festésmórával, mozgalmasságával, megnyúlt alakjaival a bécsi akadémia mestereinek, J. I. Mildorfernek, F. Sigristnek korai műveivel mutat rokonságot, s erősen eltér Adam Braun későbbi stílusától. Ezeknél a korai alkotásoknál és annál a néhány képnél, melyet tudomásunk szerint egyházi megrendelésre festett (pl. a bécsi Szt. Rupprecht-templom Nep. Szt. Jánosképe), bizonyára a megrendelők elvárásainak, a hagyományos felfogásnak tett eleget.⁴ A megrendelőknek, megbízóknak meghatározó szerepük volt Braun életművének alakulásában. A művészi feladatok gyökeres átrendeződésével a monumentális munkák, egyházi megrendelések, nagy dekorációs vállalkozások mindinkább ritkák lettek, s az 1780-as években a felvilágosodás terjedésével mind erősebb lett a világi szemlélet, a polgárosodás, az ízlés megváltozott, a közönség pedig új feladatokat hozott előtérbe.⁵ Fontos lett Bécsben is a művészetben a mindennapi élet, a mindennapi környezet ábrázolása, egyre nagyobb szerepet kapott a zsánerkép – vagy ahogy ők nevezték, a „Konversationsbild”. A németalföldi vagy francia festők ihletésével, a köznapok vidám jeleneteivel, foglalatosságaival a század utolsó negyedében még azoknál a mestereknél is találkozunk, akik az előző korszak kiemelkedő képviselői voltak, mint Franz Anton Maulbertsch vagy Martin Johann Schmidt.⁶

Adam Braun sikeresen alkalmazkodott a megújult követelményekhez, az új megbízók, gyűjtők igényeihez, nemcsak a megfelelő műfajokkal, témákkal, de avval is, hogy tevékeny résztvevője lett a műkereskedelemnek, a képek cseréjének, vételének javításának. Kisméretű, vonzó témájú zsánerképei, a jellemzően „Sittenbild”-ként, „Gesellschaftsbil”-ként megjelölt kabinetképek („Kabinetstücke”) rendkívül keresettek voltak mind a honi, mind a Bécsben megforduló külföldi gyűjtők körében. A kortárs híradások pártfogói közt említik a Kaunitz és Liechtenstein hercegeket, Clairfait gróft, az orosz diplomata Galitzin herceget, Wolkonski gróft, de vásárolt tőle II. József is a császári galéria számára. E sikeres művek, sokat idézett zsánerképek közül ma már sajnos keveset tudunk azonosítani. A császár által 100 arannyal díjazott, 1785-ben festett „Varrónó”-nek a Belvedereből 1837 után nyoma veszett. A leírás szerint a képen fehér selyemruhás nő látszott asztalánál ülve, amint tűt nyújt a mellette álló férfinak, hogy az a fonalat befűzze.⁷ Hasonlóképpen csak leírásból ismerjük Braun akadémiai felvételi művét, melyet az Akadémia gyűjteménye őrzött: a „Zene varázsa”-ként megjelölt festményen a fiatal hölgy pipereasztala mellett szendergett, lábánál kiskutyával, míg álmát lovagja gitárzenével kísérte.⁸ Az említettekhez hasonlóan nevezetes volt Bécsben Braunnak az a zsánerképe is, melyet egyik legfőbb patrónusának, a cári követ Dimitrij Galitzin grófnak festett Bécsben, s amelyet Quirin Mark 1786-ban készült metszetéről és a velencei Correr

1. A. Braun: Az angyal Habakukkal élelmet vitet Dánielnek. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

Múzeumban fennmaradt változatról – kópiáról – ismerünk. A kőkeretbe foglalt jelenetben egy párkány mögött egy öreg férfi szerepelt, amint pénzt kínál egy tiltakozva elforduló leányszónak.⁹ Ebbe a körbe sorolható a bevezetőben már említett pikáns ábrázolás a „Fiaker Liserl”-ről, melyet Kazinczy látott Adam Braun műtermében s néhány további, a régebbi irodalomban idézett, rokon jellegű jelenet, mint az „Ifjú házások”, a „Meglesett pásztorlány” stb. bécsi gyűjteményekben.¹⁰

Az elveszettek helyett azonban megismerhetjük Braun néhány más, újabban felbukkant vagy azonosított alkotását: például a brünni Moravska Galerie egy 1785-ből jelzett kis képét, melyen egy fiatal nő ül kézimunkával a kezében kis asztalánál, mellette a háttérben kalapos gavallérja hegedül¹¹ (2. kép). Ide sorolható az újabban azonosított budapesti kép is a Szépművészeti Múzeumban, „Hölgy pipereasztal előtt kísérőnőjével” (3. kép). A hamis „Greuze” felirattal jelzett kép korábban a Zichy-gyűjteményben francia mester műveként szerepelt, az előadásmód, a kétalakos kompozíció a szűk interieurben, a kellékek, a függöny, a madárkalitka, a kiskutyák az előtérben

szoros egyezést mutatnak Braun műveivel, az idézett brünni képpel vagy a Liechtenstein-gyűjteményben fennmaradt, 1784-ből jelzett Braun-képpel, Liechtenstein Karolin hercegnő életképszerű kicsiny portréjával.¹² A kissé elmosódott arcok, a finoman kidolgozott drapériák is hasonlóak, a részletek szinte azonosak, a budapesti és a brünni képen ugyanaz a kissé lecsüngő gyöngysor látható az asztalon. Adam Braun nem riadt vissza attól, hogy jellegzetes alakokat, motívumokat újból és újból megfessen, s mint azt a kortársak is kiemelték, egy-egy kedvelt kompozícióját is megismételte, variálta. Így nem tudhatjuk, hogy az a kis kép, mely nemrégiben még budapesti műkereskedelemben szerepelt, esetleg változata vagy eredetije volt annak a nevezetes Braun-kompozíciónak, melyet a bécsi Liechtenstein hercegi gyűjteményben említenek a források. Az 1784-ből jelzett festményen, mely legutóbb bécsi magángyűjteményben tűnt fel, s amelynek egy valamelyest nagyobb változata a bécsi Dorotheum árverésén szerepelt (1997), egy pamlagon hátradőlve szendergő fiatal nő látható egy feléje hajló férfival a háttérben. A „Meglépetés”, „Váratlan látogató” stb. elnevezésű kompozíció úgy látszik, rendkívül népszerű volt, s a megrendelők, vevők nemigen törődtek avval, hogy számos példányban kerül forgalomba.¹³ Az egyediség, alkotói eredetiség keveset nyomott a latba azoknál a kicsiny, egyalakos zsánerábrázolásoknál, melyeket Adam Braun ugyancsak nagy számban festett, mint pl. a bécsi Stummer von Tavarnok gyűjteményből Budapestre került „Szöllőfürőt tartó leány az ablakban”, illetve a „Nyulat tartó öreg nő” és „Öreg férfi borospohárral” bécsi magángyűjteményben.¹⁴

Mindezek a művek, a többszereplős társas jelenetek és az egyalakos zsánerábrázolások is szorosan és egyértelműen a 17. századi holland festői mintaképekhez, mindenekelőtt a leydeni „Feinmalerei” mestereihez kapcsolódnak. A kicsiny méretek, a rendkívül finom és sima festési modor, a sajátos kompozíciók a kőkeretbe foglalt, párkány mögé helyezett alakokkal, a részletek, mint a párkányt díszítő domborművek, félrehúzott díszfüggönyök, mádkalitkák stb. Gerrit Dou, Frans és Gillem van Mieris műveit idézik. Adatok szólnak arról is, hogy Braun másolatokat készített a mesterek Bécsben lévő műveiről s felhasználta a népszerű metszeteket.¹⁵ Ez az ábrázolásmód határozta meg egy másik műfajhoz tartozó alkotásait, a portrékat is. Biográfusai szerint a kortársak nagyra értékelték mint arcképfestőt. Fennmaradt portréi általában kisméretűek, magukon viselik a zsánerképfestő anekdotizáló, részletező sajátosságait s kevés eredetiségről, jellemfestő erőről tanúskodnak. Ilyen életképszerű arckép például a Liechtenstein Karolina hercegnőről 1794-ben festett kép (4. kép) a szokványos kőkerettel, kalitkával, papagájjal, idesorolható a pártfogójáról, Galitzin cári követéről készült képmás 1791-ből Moszkvában (Puskin Múzeum) és Braun Önarcképe a bécsi Akadémia képtárában 1797-ből.¹⁶ Ez utóbbin ablaknyílásban tekint reánk mestersége kellei közül, kezében ecsettel festőállvány előtt ül, mellette vázlatok s Minerva szobra. Az ilyenfajta keretes arcképek – főként a francia metszet-mintaképek

2. A. Braun: Emlékezés. Brno, Moravská Galerie

nyomán – különösen népszerűek voltak a 18. század végi Bécsben, a barokk reprezentációt felváltó intimitást, hétköznapi közelséget sugallták.

A portré műfajához kapcsolódik s ugyancsak megtalálható Braun oeuvre-jében az arcmás, tanulmányfej sajátos változata, a nem mindig megrendeléshez, meghatározott személyhez fűződő mellkép. Ide sorolható az a két kis

festmény, mely „Öreg férfi – Öreg asszony, Denner modorában” megjelöléssel szerepelt a bécsi Akadémia 1786. évi kiállításán vagy az a „Férfifej fehér, tolas sapkával”, melyet a bécsi Wölffeldt-gyűjtemény 1799. évi leltárában idéznek.¹⁷ Különös figyelmet érdemel ebben a vonatkozásban egy „Női mellkép”, mely az egri Dobó István Múzeumban maradt fenn. Az „A. J. Braun f.” jelzésű, kisméretű festményen egy fiatal nő szembenéző mellképe látható – vagyis inkább volt látható. Az 1993. évi székesfehérvári barokk kiállítás – „Zsánermetamorfózisok” – alkalmából végzett vizsgálat során kitűnt, hogy a látható képfelület alatt egy másik, korábbi női arckép volt azonos beállításban. Adam Braun ezt a képet alakította át, meghagyta a dekoltált mell- és vállrészt, a fejet a tornyos frizurával azonban teljesen megváltoztatta, korszerűsítette. A restaurálás után a kép helyreállított régi alakjában látható, Braun jelzett műve csak a fotókon, reprodukciókon maradt fenn.¹⁸

Az egri kép története a bécsi festő munkásságának egy sajátos vetületére, a kor művészi gyakorlatának egy figyelmet érdemlő jelenségére irányíthatja érdeklődésünket. Adam Braun, mint korábban igen sokan mások, követett, utánzott, másolt kedvelt mintaképeket, s nem zárható ki tevékenységéből a megtévesztő hamisítás sem. A határok, szándékok nagyon is elmosódnak, s ez gyakran megnehezíti az utókor számára a művek helyes értékelését, felismerését. Adam Braunnak minden lehetősége, adottsága megvolt arra, hogy ezen az ingoványos úton járjon. Hozzáértése a régi mesterek megítélésében eléggé szilárd alapon állt. Szakértelmét hivatalosan is elismerték, „K. K. Öst. Landrechtsbeeidigter Schatzmeister”, „Magistrats Beeidigter Mahlereyen und Kupferstich Schatzmeister”-ként említik a hivatalos iratok, s több jelentős gyűjtemény számbavételénél becsüsként működik.¹⁹ Szorosan kapcsolódik ehhez a tevékenységhez s idevágó ismereteihez a restaurátori munka, melyről ugyancsak számos korabeli dokumentum tanúskodik. Bőséges ismereteink vannak például az Esterházy Miklós herceg képtára számára végzett restaurátori munkáról, s a galéria vezetője, Josef Fischer örömmel említi, hogy sikerült megismernie Braun különleges tisztító folyadékának titkát.²⁰ Említik, hogy tudott régi képeket új vászonra húzni, végzett restaurátori munkát a piaristák bécsi templomában és kolostorában, és jelentős alkotásokat – Raffaello és Andrea del Sarto képeket – restaurált a császári galéria számára. Ide sorolható a régi képek másolása is. Braun kópiákat készített Mieris és Rembrandt művei után a melki apátságba, s fennmaradt egy másolata Rubens híres bécsi képéről, a „Het Pelske”-ről, Helene Fourment képmásáról Varsóban.²¹ A képtárakban őrzött, műkereskedelemben felbukkanó számtalan 18. század végi, 19. század eleji holland képutánzat, másolat közül több származhatott Adam Braun bécsi műhelyéből.

Az utánzás, másolás, hamisítás összefonódó szálai, mint oly sokszor másutt, ez esetben is a képkereskedelemben kapcsolódnak, Braun, mint számos más festő is a 17. század óta, tevékenyen foglalkozott képek közvetítésével, műkereskedelemmel.²² Mint a bevezetőben láttuk, Kazinczy Ferenc is vásárlási szándékkal kereste fel 1812-ben a festő bécsi műtermét. Fáy János debreceni

3. A. Braun: Hölgy pipereasztalnál. Budapest, Szépművészeti Múzeum

tanácsos, polgármester (1773–1833) kérésére, eladva annak örökölt éremgyűjteményét, áráért festményekeket vásárolt Bécsben. Braun kincsei közt Kazinczy Anton Raffael Mengs egy 7000 Fl.-ra értékelt „Nativitas” oltárképét, Van Dyck, Rubens, Domenichino, Guido Reni képeit említi, de nem tudjuk,

mi volt az a hat kép, amelyet megvett, s mi került valójában belőlük Fáy gyűjteményébe, Debrecenbe és Egerbe.²³ Eredményes és folyamatos volt Braun kapcsolata a korszak legjelentősebb magyar gyűjtőjével, Esterházy Miklós herceggel (1754–1833). A dokumentumokban 1807–1810 közt gyakran szerepel Adam Braun akadémiai festő különböző képeladásokkal, értékes régi festményekért, pl. Raffaello, Procaccino, Domenichino, Teniers stb. művekért kapott igen jelentős összegekkel.²⁴ Esterházy herceghez hasonlóan vásároltak Brauntól még más magyarországi gyűjtők is, pl. Apponyi gróf, s állandó vevői voltak Bécsben Kaunitz és Liechtenstein hercegek, Czernin és Lamberg grófok, művészetbarátok a polgári körökből, de eladott képeket a császári képtárnak is.²⁵ A raktáron tartott művekről, Adam Braun „képgyűjtemény”-éről a kortárs leírások is említést tesznek, s idézik a tekintélyes képanyagot, melyet – eladásra – Braun felesége és testvére, Gaspar Braun (1754–1816) őrzött. A forgalomba hozott képek eredetéről azonban keveset hallunk, csak feltételezhetjük, hogy a szerzemények legfőbb forrása a helyi, ausztriai, bécsi műkereskedelem lehetett.²⁶

Tevékenységének sokszerűsége széles körben tette ismertté Adam Braunt, s gazdag terepet biztosított munkásságának. Híre az ausztriai és magyar megbízók, vevők rétegen is messze túlterjedt, Galitzin herceg révén Oroszországban is nagyra értékelték s a cárnő is megbecsülte. A híradások arról is szólnak, hogy több képe szerepelt magángyűjteményekből 1831-ben egy lembergi kiállításon, s feljegyzések említik alkotásait Itáliában, Genovában, Paviában, Velencében, de még Párizsban is. Theodor von Frimmel 1913 évi megállapítása – „Brauns eigene Bilder sind nicht leicht zusammenzufinden” – mindmáig érvényes, életművével kapcsolatos számos kérdésre ma sem tudunk válaszolni.²⁷ Eddigi ismereteink azonban világossá teszik, hogy mint festő a bécsi Adam Braun aligha emelkedik ki a 18. század végének, 19. század elejének művészi összképéből, nem volt irányadó, teremtő erő, újító szellem nemigen jellemzik. Az új törekvések, a klasszicizmus sem tematikában, sem kifejezésmódban nem érintették tevékenységét, s távolmaradt a historizmus mindinkább erősödő követelményeitől is. Az irányzat, melynek mindvégig képviselője, a polgári zsáner, az „Unterhaltungsgattung”, s kis kabinetképek régi, holland mintaképeihez igazodó együttese.

Ábrázolási köre, motívumkincse szegényes, az alkotó képzeletnek viszonylag szerény szerepet nyújt. Művein csaknem mindig tisztos polgári környezetben, kellemes jeleneteket mutat, legtöbbször 2-3 alakot házi foglalatosságban, gáláns beállításban. Eltérően számos kortársától következetesen távol tartja magát durvább cselekmények, paraszti környezet bemutatásáról.²⁸ Mindennek megfelelően kellékára is meghatározott, szűkös, a helyszín, a háttér ugyanaz, az ablakkivágások, szobabelsők, a függönyök, szőnyegek azonos formában ismétlődnek. Szinte minden jelenetnél ott szerepel a madárkalitka a papagájjal, ékszer, tetszetős, de kevésbé képzeletdús összeállításban. A szereplő hölgyek mind ugyanazt a fejkendőt, mélyen kivágott

4. A. Braun: Liechtenstein Karolina hercegnő. Vaduz, Liechtenstein gyűjtemény

ruhát, a gavallérok ugyanazt az időtlen öltözetet, kalapot viselik. Mindezt azonban képeinek finom festési modora, a kellemes színek, hangulatos – olykor enyhén ironikus hangvételő – előadásmód teszi vonzóvá, s ez indokolja a kis Braun-képek korabeli népszerűségét, keresettségét.

JEGYZETEK

- ¹ Kazinczy Ferenc levelezése. Szerk. VÁCZY J. Budapest, 1890–1911. Levelek Romy Károlynak, Szentgyörgy Józsefnek és Dessewffy Józsefnek 1812–1813, XIV 320, XVI 396; KAZINCZY F. Művei. Levelek. Budapest, 1979, II. 378, 385.
- ² Adam Braun életrajzához l. NAGLER, G. H.: Neues Allgemeines Künstlerlexikon. München, 1835, II. 112; WURZBACH, C. v.: Biographisches Lexikon des Kaiserthumes Österreich. Wien, 1857, II. 116; Österreichisches Künstlerlexikon von den Anfängen bis zur Gegenwart. Wien, 1977, III. 242; BUZÁSI E. in Zsánernematorfózisok. Székesfehérvár, Budapest, 1993, 170. Mint-hogy a bécsi művészeti akadémia bejegyzésében „von hier” megjelöléssel szerepel, bécsi lehetett s feltehetően annak a „Mathias Braun bürg. Mahler”-nek leszármazottja, aki 76 éves korában 1758-ben hunyt el Bécsben (l. Wienerisches Diarium, 1759 Nr. 34). Adam Braun születési évé-ként váltakozva 1748 vagy 1750 szerepel, a bécsi akadémia képtárában őrzött Ónarc-képének felirata szerint 1797-ben 47 esztendő.
- ³ Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, Az angyal és Illés próféta, Ltsz. 74.6. olaj, vászon, 66,5×86,5 cm. Az angyal Habakuk prófétával és Daniellel, Ltsz. 74.8. olaj, vászon, 66,5×86,5 cm. Az Illés próféta ábrázolás valamivel kisebb változata, Prága, Nar. Galeria, mint osztrák 18. század, olaj, vászon, 59×76 cm, ennek azonos méretű párdarabja Habakuk próféta és Daniél, Wien, Galerie Neuman und Salzer, 1930 Nr. 4. Ilyesfajta bibliai ábrázolás lehetett az a „Jephte feláldozása” kisméretű festmény, melyet A. J. Braun műveként 1811-ben árvereztek el a Birkenstock gyűjteménnyel Bécsben. (L. FRIMMEL, Th. v. Lexikon der Wiener Gemäldesammlungen, München, 1913 I. 155. Nr. 341.) A Budapesti-prágai képekhez l. MOJZER, M.: Késő-renaisszánsz és barokk művészet. Művészettörténeti Értesítő 1981. XXX. 39, 43; A Magyar Nemzeti Galéria Régi Gyűjteményei, Budapest, 1984. 187.
- ⁴ Braun rendszeresen dolgozott a bécsi piaristáknak – akiknek templomát Maulbertsch festményei díszítették –, kisebb képeiről, restaurátori munkájáról ad számot BIBA, O.: Der Piaristenorden in Österreich. Wien, 1975, 71. Egy jelzett oltárképe (1815) az alsó-ausztriai Eggarnban maradt fenn, egy Szt. Bertalan apostol képe a Seitenstetten-i apátság képtárában. Egy 1777-ből jelzett kis képe, Krisztus sírbatételével a bécsi Dorotheum árverésén szerepelt 1991 márciusában (Nr. 356).
- ⁵ A témához l. bővebben HERMANN-FICHTE-NAU, E.: Der Einfluss Hollands auf die Österreichische Malerei des 18. Jahrhunderts. Wien–Köln, 1981; GARAS K.: Művész és megrendelő. Közönség és kritika. Változások a 18. század második felének művészeti életében. Budapest, 1986.
- ⁶ GARAS, K.: Die Genremalerei im 18. Jahrhundert in Mitteleuropa, in: Zbornik za likovne umetnosti (Novi Sad), 1981 251. l. pl. F. A. Maulbertsch, Der Guckkastenmann, Nürnberg, Germ. Nationalmuseum, Die Wurstelbräterin – Das Krapfenweib, Chicago, D. and A. Smart Museum of Art, M. J. Schmidt, Beim Wahrsager – Der Zahnbrecher, Ljubljana, Nar. Galeria. Különösen érdekes ebben az összefüggésben a Maulbertsch tanítvány F. I. Leicher két franciás ízlésű képe, A Reggel – Este, a budapesti Szépművészeti Múzeumban.
- ⁷ KRAFFT, A. Verzeichnis der kais.-kön. Gemälde-Gallerie zu Wien. Wien, 1837, 293. jel. „A. Braun fec 1785”, réz, 1,9¹/₂×1,4¹/₂. Említi a császári vételt a kortárs J. G. MEUSELS. Miscellaneen Artistischen Inhalts, 1786 XXVIII. 242.
- ⁸ Braunt Josef Platzerrel egyszerre vette fel tagjai sorába 1789 áprilisában a művészeti akadémia tanácsulése, ő az egyetlen az aktákban, aki nem Historien-, Porträt-, vagy Architektur-, hanem Konversationsmalerként szerepel. L. J. G. MEUSELS: Museum für Künstler und Kunstliebhaber. 1789, 283; „Ein Konversationsstück mit zwei Figuren”, l. Wien, Gemäldegalerie der Akademie, Inv. Nr. 131, „Der Zauber der Musik” címen, jel. Braun 1789, réz, 51×40 cm, háborús veszteség. L. LÜTZOV, C. v.: Katalog de Gemäldegalerie der Akademie der Bildenden Künste, Wien, 1889; TRNECK, R.:

- Gemäldegalerie der Akademie der Bildenden Künste in Wien. Wien, 1989, 286 (Kriegsverlust).
- ⁹ Velencei, Museo Correr, Ltsz. I. n. 205 La proposta amorosa, olaj, fa 46×34 cm, ugyanott párja, La lettera, Ltsz. I. n. 206, olaj, fa 42×35 cm (mindkettő Adam Braunnak tulajdonítva, 1859). L. Una citta e il suo Museo, Museo Correr Venezia. Venezia, 1988, 40, 42. I. 28, I. 32. A középkor óta népszerű ábrázolás a „Das ungleiche Liebespaar”, „Szerelmi ajánlat” e kései változatának mintaképe, ihletője Willem van Mieris Bécsben, a császári galériában őrzött képe lehetett. Megrendelőjét, Dimitrij Mihailovics Galitzin herceg (1721–1783) bécsi követet mint a „Kenner und Beschützer der Künste” méltatják a kortársak. Arképet Adam Brauntól l. Moszkva, Puskin Múzeum.
- ¹⁰ Nem tudjuk, mi volt az a két „Gesellschaftsstück”, mellyel Braun 1790. évi akadémiai kiállításon szerepelt, vagy az a „Konversationsbild”, mely 1832-ben a bécsi Soriot de l' Hoste gyűjteményből került árverésre. Nem ismerjük az 1821-ből jelzett bécsi „Klavierspielerin”-t, a „Bei der Toilette”-ként ugyancsak Bécsben említett képet stb. L. FRIMMEL i. m. I. 304, II. 52.
- ¹¹ Brno, Moravska Galerie, Erinnerung, Inv. Nr. Z 1972, olaj, fa, 33×27,5 cm, jelezve „A. Braun 1785”, l. Barock in Mähren, Ausstellungskatalog, Unteres Belvedere, Wien, 1988. 13 Nr. 2.
- ¹² Budapest, Szépművészeti Múzeum, Hölgy pipereasztalnál, Ltsz. 53.463, olaj, vászon, 56,5×43,3 cm, jobbra lent hamis jelzés „J. B. Greuze” (eltávolítva), gróf Zichy Jenő gyűjteményéből, 1914 Nr. 45, francia 17. század. PIGLER, A.: Katalog der Galeria Alter Meister. Budapest, 1967 (francia), Museum of Fine Arts, Budapest, Old Masters Gallery, A Summary Catalogue I. Budapest, 1991, 139 (francia), Old Masters Gallery, Summary Catalogue, German, Austrian, Bohemian and British Painting, III. Budapest, 2003, 27. (A. Braun).
- ¹³ Wien, Sammlung Fürst Liechtenstein, Katalog, Wien, 1873 Nr. 1373 Nr. 1373, Der unerwarte Besuch, olaj, réz, 51×40 cm, jelezve „Braun f. 1784”, l. még Budapest, Nemzeti Szalon, 1924, „A meglepett alvó” No. 82, olaj, fa, 50×39 cm, jelezve „A. B.”, párdarabja „Az utolsó ostrom” (mindkettő tévesen Antoine Boizot-tól). Budapest, BÁV, 1964. december Nr. 42, Alvó nő, ismeretlen, olaj, 50×40 cm. Wien, Dorotheum, 1997. október, Nr. 31. Der unerwarte Besuch, olaj, vászon, 53×43 cm, jelezve „A. Braun”.
- ¹⁴ Wien, Sammlung Stummer von Tarnok, Verzeichniss. Wien, 1895, Nr. 23. Traubenhändlerin am Fenster, olaj, fa, 20×16 cm. Budapest, Az Ernst Múzeum aukciói, 1920, Nr. 48, olaj, fa, 20×16 cm, Egy változata? Wien, Dorotheum 1902, Sammlung Graf Brunsvik, Nr. 38, réz, 21×18 cm, Wien, H. O. Miethke, Collection J. C. V. Klinkosch, 1889, Nr. 22–23.
- ¹⁵ J. G. MEUSELS Miscellaneen Artistischen Inhalts, 1786 XXVIII, 242, 1785. decemberi bécsi beszámolója említi, hogy Adam Braun festő G. Dou és Fr. Mieris modorában „Zu den Kaiserlichen Sammlungen befindlichen Arbeiten einige Gegenstücke verfertigt hat, die bey allen Kennern den grössten Beyfall finden”.
- ¹⁶ Vaduz (Wien), Sammlung Fürst Liechtenstein, Inv. Nr. 7391, Karoline Fürstin von Liechtenstein, olaj, réz, 40×33 cm, jelezve „A. Braun pinxit: 1794”. L. Deutsche Malerei 15–19. Jahrhundert, Ausstellungskatalog, Vaduz, 1979, Nr. 32; Moszkva, Puskin Múzeum Inv. Nr. 1337, olaj, vászon, 63×50cm, jelezve Braun fecit 1791; Wien, Gemälde Galerie der Akademie, Önarckép, Inv. Nr. 1194, olaj, fa, 39×31 cm, a hátoldalon felirat: „A Braun Etatis Suae 47 1797”. Braun egy másik Önarcképe, Roma, Palazzo Venezia, Lascito E. Wurts, 1933 (mint holland mester), olaj, vászon, 43×38 cm, jelezve „Braun p.” A. Maulbertsch követő J. Maidinger Braunról készített portréja 1790-ben a bécsi akadémiai kiállításon szerepelt.
- ¹⁷ Egy „Öreg női fej” a Truchsess-gyűjteménnyel került árverésre Londonban 1803-ban, l. Catalogue of the Truchsessian Picture Gallery, London, 1803 5. L. még Szt. Pétervár, Ermitage, leány kutyával, Inv. Nr. 6909, olaj, réz, 57×44.6 cm, jelezve „A. Braun fe. 1792” l. Nikulin, NN, –ASVARISCH, B.: German and Austrian Painting in the Hermitage. Leningrad, 1986, 446.

- ¹⁸ Eger, Dobó István Vármúzeum, Nő képmása, Inv. Nr. 55.237 (Bartakovics B. ajándéka, 1873), olaj, vászon, 52×44 cm, jelezve „A. J. Braun f.”. I. Az egri képtár vezetője és katalógusa, Eger, 1979, 41. 66. sz., Zsánermetamorfózisok, Székesfehérvár, i. m. 1993, 170. A. 18, a restaurálásról SZENTKIRÁLYI Miklós beszámolója „Hamisított eredeti, vagy eredeti hamisítvány”-ként. L. még Esztergom, Keresztény Múzeum, Kat. Egy férfi, olaj, fa, 27×19 cm, jelezve „Braun fecit”. L. GENTHON I.: Magyarország műemléki topográfiája, Esztergom. Budapest, 1948, 137. mint A. Brown angol festő.
- ¹⁹ 1799 Johann Wölffeld bécsi kereskedő hagyatéki leltáránál hivatásos becsüs, 1805-ben Josef Truchsess grófnak készít műértékelést, 1807-ben a Liechtenstein hercegi képtárat és rajzgyűjteményt értékeli, 1813-ban Esterházy Miklós hercegtől a képtár becsléséért mint „Kunstschatzmeister” 30 aranyat kap. 1805-ben ebben a minőségben pályázik a bécsi császári galéria megüresedett vezetői állására – hiába.
- ²⁰ MELLER S.: Az Esterházy képtár története. Budapest, 1915, 121; VELLEDETS L. A restaurálás. Műhelytitkok. Budapest, 1981, 10.
- ²¹ Varsó, Muzeum Narodowe, Inv. Nr. 131312, Stanislaw August Poniatowsky gyűjt. Lazienki, olaj, fa, 50×35,5 cm. L. Malarstivo Austriackie, Czeskie, Niemeckie, Wegierskie, 1500–1800. Warszawa, 1964, 15. Braun 1815-ben adott el egy kópiát Mieris illetve Rembrandt után a melki bencés apátságának, egy Mieris-kópiája, „Konversation” a Festetits Sámuel gyűjtemény bécsi árverésén bukkant fel 1859-ben, s később eredeti Mierisként szerepelt. L. FRIMMEL i. m. 1913. I. 320.
- ²² A hamisítások, másolatok egy további ágazatához l. GARAS, K.: Die falschen Correggios Nachahmungen und Fälschungen im 18. Jahrhundert. Acta Historiae Artium, 2003. 44. 291. L. még Original-Kopie-Replik-Paraphrase (HUTTER, H. ed.). Akademie der Bildenden Künste, Wien, 1980. Braun megbízói közül Esterházy herceget is, Galitzin herceget is jelentős képhamisítások céltábláiként említik a kortársak.
- ²³ KAZINCZY i. m. X. 172, 272, XIV. 177, XV. 395, XVI. 468. ZOLTAI J.: Fáy János könyvés és műgyűjtő debreceni polgármester. Debrecen, 1936; ENTZ, G.: A magyar műgyűjtés történetének vázlata 1850-ig. Budapest, 1937, 63.
- ²⁴ MELLER i. m. 192, 67, 69. GARAS, K.: Die Geschichte der Gemädegalerie Esterházy, in Von Bildern und anderen Schätzen. Die Sammlungen der Fürsten Esterházy, ed. MRAZ, G.–GALAVICS, G., Wien–Köln–Weimar, 1999, 120.
- ²⁵ A festők műkereskedő-tevékenységéhez ebben az időben L. DUVERGER, E.: Reflexions sur la commerce d'art au XVIII. siècle, in: Stil und Überlieferung, Bonn 1967, III. 65, SLAVIEK, L.: Die Auktionen der Gesellschaft patriotischer Kunstfreunde in den Jahren 1796–1835, in: Bulletin of the National Gallery in Prague, XII–XIII. 2002–2003. 25.
- ²⁶ BÖCKH, F. H.: Wiens lebende Schriftsteller, Künstler und Dilettanten. Wien, 1822, I. 291. (mintegy 80 képet említ): FRIMMEL Th. v.: Die Gemädesammlungen in Wien, in: repertorium für Kunstwissenschaft, 1890 XIII. 136: FRIMMEL i. m. (1913 I. 209, a gyűjtemény 1818-ban oszlott fel). Caspar Braun „Maler und Gemäldehändler in Wien” gyűjteményének árverése 1816, 1823.
- ²⁷ SCHELEST, D.: Maulbertsch in Lemberg. Salzburger Barockmuseum, Salzburg, 1990, 10.
- ²⁸ FRIMMEL i. m. 1913. I. 209. A régi feljegyzésekben szerepel Braun egy mitologikus ábrázolása, pl. Bécsben Pachner von Eggenstorf gyűjteményében „Szatir és nimfa”, 1814-ben, a D'Allard-árverésen 1821-ben „Danae” stb. A Historisches Museum der Stadt Wien egy kis jelzett Adam Braunképén „Pásztorleány” látható tájban alvó gyermekkel (1784).
- ²⁹ Főként ez különbözteti meg a hasonló életpályán működő, kortárs Bazil Grundmann festőtől (1724–1798), aki Bécsben és az Esterházy hercegek szolgálatában festett kisméretű, népies jellegű zsánerképeket.